

Idylický název výstavy *Rodinná pohoda*, který na plakátě a webových stránkách ilustrovala tříčlenná rodinka s miminkem vyvedená v perníku, skrývá hned v podtitulu a vlastně i v samotné ilustraci příslib jakési neblahé reality (hlava tatínka chybí a na webové animaci kdosi neviditelný postupně ujídá oba rodiče). Ironie v titulu je jen obranou proti skutečnosti, jež výstava tematizovala. V Čechách několikrát více než v jiných státech Evropy dochází ke zbytečnému odebrání dětí z rodin a jejich umístování do ústavní péče.

Existence tohoto problému je pro obyčejného člověka překvapující. To, že léta strávená v ústavní péči, tedy mimo rodinu a její běžné citové vazby, mohou dětskou duši trvale poškodit, přece všichni víme, vědí to i sociální pracovníci. Praxe ale vede opačným směrem. Z propagačního materiálu k výstavě se dozvíme, že počet dětí do tří let, které jsou odebrány, v Česku mnohonásobně překračuje počet stejných případů v ostatních evropských státech, přitom děti do ústavu přicházejí z valné většiny ne jako sirotci nebo děti týrané, ale jako oběti nepříznivé sociální situace rodičů. Je nasnadě, že se převážně jedná o rodiny romské, které nevědí, jak se rozhodnutí úřadů bránit. To je ve zkratce problém, jehož závažnost byla občanskému sdružení *Vzájemné soužití* a Tamaře Moyzes podnětem k uspořádání výstavy. Její kurátorky Lenka Kukurová a Zuzana Štefková vyzvaly k účasti 22 umělců a umělkyní, převážně českých a slovenských, ale také z Izraele a Srbska, kteří se sociální či politickou tematikou ve svém díle zabývají.

Jedno z nejpůsobivějších děl výstavy je vlastně původní součástí happeningu Tamary Moyzes, který se odehrál v den zahájení akce. Autorka zachytila fotoaparátém několik rodin postižených odebráním dětí v den, kdy přišly domů na návštěvu. Rodiče sedící s dětmi na gauči na nich inscenují domácí pohodu. Tváře dětí však Moyzes zakryla bílým čtvercem, což

na velkoformátových fotografiích působí obzvlášť sugestivně. „Ukradené“ portréty jsou opřeny pod fotografiemi o zeď a procházející divák je tak bezděčně vybídnut, aby je vrátil zpět na místo. Zmíněný happening se odehrál v Parlamentu ČR, jeho hlavními aktéry byli titíž rodinní příslušníci a fotografie svých dětí demonstrativně přidržovali nad hlavami. S konkrétními rodinami pracovala i další autorka, komiksová umělkyně *TOY_BOX*, která popsala jejich osudy formou jednostránkového komiksu. Text a obraz se tu prolínají v účinné vyprávěcí zkratce, závažnost jednotlivých příběhů je alarmující. Tytéž rodiny umělkyně po čase znovu navštívila a komiks doplnila o nové, navazující příběhy. Jejich odlišný charakter naznačuje nejen časový odstup, ve kterém vznikaly, ale i příslib dalšího vývoje. Čistě dokumentární charakter má video *Dariny Alster*, přibližující formou rozhovoru krátký, ale neblahými zkušenostmi bohatý životní příběh 17leté *Mišky*. Její osudy se v rozhovoru prolínají s životními peripetii autorky – dvě ženy z rozdílných společenských vrstev, jejichž pocity a vzpomínky se přesto sobě podobají. Ve své přítomnosti je toto dílo jednou z nejúčinnějších výpovědí o konkrétním životním osudu. Další umělci a umělkyně se zaměřili na emoční stránku daného problému. *Kateřina Závodová* reaguje na vzpomínky a pocity, které v člověku zůstávají v nepřítomnosti dítěte. V projektu *Syndrom MD* zkoumala, jak se mateřství promítá do podvědomého konání rodičů ve chvílích, kdy u sebe nemají děti. Odpovědi, které získala průzkumem po internetu, vystavila v původní grafické podobě a doplnila videem, ilustrujícím ve smyčce jeden z veselých případů – žena v samoobsluze zamyšleně vybírá zboží a bezděčně pohupuje nákupním vozíkem, jako by to byl kočárek s miminkem. Vedle toho *Závodová* vystavila fotografie pokojíčky pro panenky, často vyrobené rodiči, které jsou nabízeny k prodeji na internetu.

Prázdné pokojíčky jsou pro diváka jako opuštěná místa, rodinná pohoda se vytratila, vzpomínky však zůstaly. Stopami paměti se zabývá také dílo *Lenky Klodové*. Vystavila odlitky dětských rukou mazlících se s plyšovými zvířátky, v nichž zvířátka vystupují jako cosi neurčitého, jehož tvar náleží už jen vzpomínce. Podobně zaměřená je instalace *Mileny Dopitové*, autorka v ní navazuje na své legendární nedefinovatelné objekty. Na takto tematicky dané výstavě ale nemožno než nabýt reálného obsahu. Tři dřevěné objekty jsou negativními otisky prostor, představují bezpečné úkryty, do kterých se děti rády schovávají: prostor pod schody, pod stolem a za paravánem.

Darina Alster, Miška, 2009, video, 00:25:00

Tamara Moyzes, Rodiny, 2009, velkoformátový tisk, 200 x 150 cm

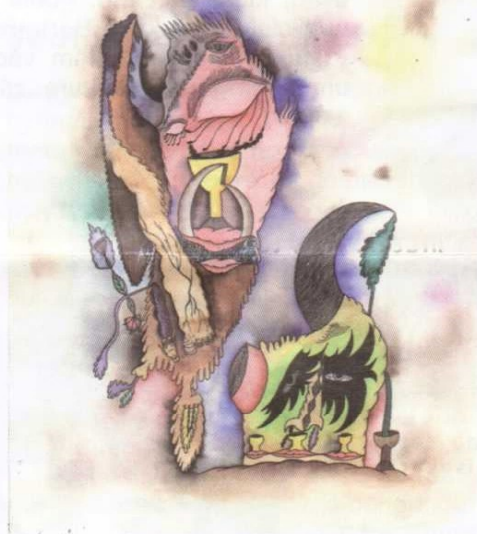
Michal Šiml, z cyklu *Meine Kinder (Moje děti)*, 2009, akryl, plátno, různé rozměry. Foto *Vzájemné soužití*, Praha (6x)

Silvie Vondřejcová, Příběh bytu, 2000-01, dřevo, papír, 100 x 100 cm

Prázdné pokojíčky jsou pro diváka jako opuštěná místa, rodinná pohoda se vytratila, vzpomínky však zůstaly. Stopami paměti se zabývá také dílo Lenky Klodové. Vystavila odlitky dětských rukou mazlících se s plyšovými zvířátky, v nichž zvířátka vystupují jako cosi neurčitého, jehož tvar náleží už jen vzpomínce. Podobně zaměřena je instalace Mileny Dopitové, autorka v ní navazuje na své legendární nedefinovatelné objekty. Na takto tematicky dané výstavě ale nemožno než nabýt reálného obsahu. Tři dřevěné objekty jsou negativními otisky prostor, představují bezpečné úkryty, do kterých se děti rády schovávají: prostor pod schody, pod stolem a za paravánem.

Anežka Hošková, Bez názvu, 2009, akvarel, inkoust, papír, 40 x 30 cm. Foto archiv autorky

Výrazně introspektivní charakter má surrealisticky laděná perokresba Anežky Hoškové. Tu navíc ve skladačce k výstavě komplementárně doplňuje jiná kresba autorky. Ve svém obrazovém bohatství s odkazy na tělesnost a zraňování jsou podobenstvím o křehkosti lidské duše. Dílo Silvie Vondřejcové se zabývá tématem rozpadu rodiny. Její tři nekonstruktivisticky vyhlížející objekty jsou vlastně půdorysnými zmenšeninami zařízení klasického panelákového bytu; divákovi jsou představeny v otevřených skříňkách. Klíčem k porozumění díla je zařízení bytu, jehož uspořádání se objekt od objektu nepatrně liší. Ložnice rodičů mizí, stejně jako kuchyňský stůl přestává být středem místnosti. Rozmístění nábytku se nenápadně přizpůsobuje nové situaci, jako by vyprávělo nešťastný příběh své rodiny. Další díla na výstavě byla namířena proti rasismu. Video Radovana Čerevky kritizuje všudypřítomný rasismus ve většinové společnosti. Přivádí ke vzpomínce na známou hru z dětství – Zlatá brána se zdánlivě nevinnou dětskou písničkou o černochovi Čučovi. Písnička, podaná líbezným dětským hláskem, na videu kontrastuje s přehlídkou neonacistických

to výstavy. Její multimediální instalace zkoumá romskou otázku na Slovensku a nově ji otevírá ve světle vzrůstajícího neofašismu. Podnětem jí byl rasistický výrok holandského politika Erica Van der Lindena, podle jehož názoru „by měly být romské děti na Slovensku odebrány svým rodičům a vychovávány v ústavech, aby se mohly stát užitečnějšími členy většinové společnosti“. Instalace pak sestává ze záběrů slovenské a holandské televize, které výrok prezentovaly, a z názorů lidí, které v této souvislosti oslovila (aktivisté, představitelé vládních institucí, pedagogové, umělci, filozofové, novináři atd.). Jejich rozhovory jsou zachyceny v textu formou komentářů, přepisů rozhovorů a komuniké. Internetová aplikace Jany Štěpánkové patří do té veselejší kategorie, závažnost, kterou prezentuje, je však stejně tíživá, jako u děl právě jmenovaných. Na internetu otevřela fiktivní agenturu www.rent-a-baby.cz, pomocí níž je možné si najmout dítě. Nabízené děti jsou prezentovány jako zboží, vyzdvihují se vlastnosti preferované „bílou“ většinou ve společnosti. Děti je možné si zapůjčit na libovolně dlouhou dobu, je možné je však ihned vrátit, pokud své dočasné rodiče omrzí. Štěpánkové projekt je namířen proti cynismu, který ovládá společnost a jehož důsledkem jsou plné kojenecké ústavy, dětské domovy, ale i neúspěšné žádosti o vrácení dítěte zpět do vlastní péče.

Upozornit na jistý společenský problém prostřednictvím umění se autorky nepokoušejí poprvé. V roce 2006 uspořádaly výstavu Stop násilí na ženách, prezentovanou v pražské Galerii c2c, kterou pak zopakovaly ve vestibulu metra Florenc. Dalo by se namítnout, že pouze ukázat na problém je málo, je nutné jej také řešit. To však v kompetenci výstavy tak úplně není. Jejím smyslem je sdělit problém specifickými prostředky, kterými disponuje právě jen umění. Dokáže totiž zasáhnout způsobem, jakým se to sotva podaří demonstraci před parlamentem, pořadu v rádiu nebo článku v novinách.

Magdalena Wells

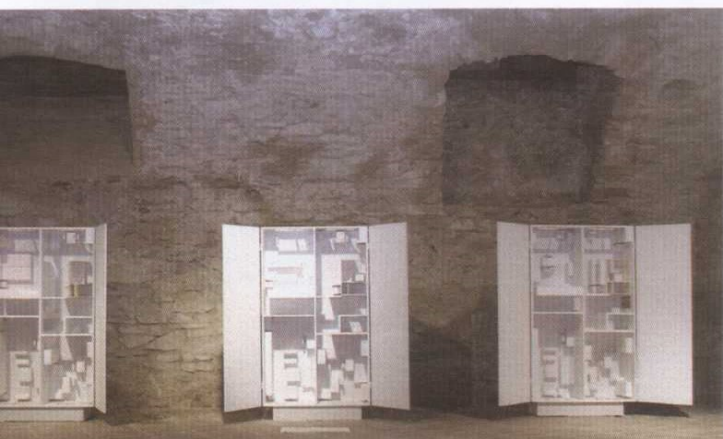

Darina Alster, Miška, 2009, video, 00:25:00

Tamara Moyzes, Rodiny, 2009, velkoplošný tisk, 200 x 150 cm

Vondřejcová, Příběh bytu, 2000-01, dřevo, papír, 124 x 73 x 29 cm

Tanja Ostojić, Rómská otázka, 2006, multimediální instalace

